

Ansv. redaktør
Christina Capetillo,
ph.d., arkitekt MDL MAA
Landskab
Peter Bangs Vej 30,
2000 Frederiksberg
Telefon: +45 22 64 38 21
E-mail: landskab@
landskabsarkitekter.dk

Redaktionsudvalg
Margrethe Holmberg (fmd.),
Steen Bisgaard,
Anne Dahl Refshauge,
Tine Gils, Ulrik Kuggas,
Lulu Salto Stephensen,
Anja Boserup (suppl.).
Nordisk repræsentation:
Jussi Luomanen, Finland;
Ulla R. Pedersen, Island;
Maja Kozak Dehlin og
Annesofie Milner, Norge;
Sabina Richter, Sverige

Grafisk tilrettelæggelse
Trefold

Korrektur
Tilde Tvedt

Oversættelse til engelsk
Dorte Herholdt Silver

Annoncer
DG Media as
Havneholmen 33, 1561 København V
Steen Håkansson
Telefon: +45 30 94 67 07
E-mail: steen.h@dgmedia.dk
www.dgmedia.dk

Abonnement
Receptionen, Akademisk
Arkitektforening
Telefon: +45 30 85 90 00
E-mail: subscription@
arkitektforeningen.dk
Online: <https://shop.arkitektforeningen.dk/da/>
35-abonnementer

Abonnementspriser 2020
I Danmark 1.092 kr. inkl. moms og
forsendelse.
Norden, Grønland og Europa 1.159 kr.
inkl. moms og forsendelse.
Norge er undtaget moms. Denne
fratrækkes.
Øvrige udland 1.089 kr. inkl.
forsendelse.
Løssalg 145 kr. inkl. moms, ekskl.
porto.
Landskab udkommer 8 gange om
året.

Udgiver
Danske Landskabsarkitekter
Peter Bangs Vej 30,
2000 Frederiksberg
Telefon: +45 33 32 23 54
www.danskelandskabsarkitekter.dk
i samarbejde med Akademisk
Arkitektforening

Tryk
Stibo Complete, Horsens
Medlem af Danske Specialmedier
ISSN 0023-8066

Forside: *Rubjerg Knude* fra serien
Land, 2014. Christina Capetillo

Mere end
#baredanmark 5
More than
#justdenmark 6
Christina Capetillo

Bro mellem Esbjergs
bykerne og havn 9
Christina Capetillo

Fanø Bad: Fra manglende
oplevelse af sted - til at
være en del af stedet 10
Margrethe Holmberg

Besøgssted ved den
genskabte Filsø 12
Ulrik Kuggas

Nye rammer for
Henne Strand 15
Ulrik Kuggas

Fugletårn i Tipperne
Fuglereservat 17
Anne Dahl Refshauge

Pumpestation med
udsigt 18
Katrine Lundemark

En overgang mellem
hav og fjord 21
Christina Capetillo

Skovsnogen - Deep Forest
Art Land 22
Margrethe Holmberg

Erindringsstedet
Kongenshus Mindepark 26
Christina Capetillo

Den nordjyske
CO₂-svamp 28
Mette Juhl Jessen og
Katrine Lundemark

Punkter i et hav af sand 32
Christina Capetillo

Havtorn og kystnær
dynamik 34

Mette Juhl Jessen

Forbundet med vind og
vejr 39
Anne Catherine Langer

Det bedste ved Jylland
er Jylland 43

Ulrik Kuggas

Kampen om landskabet:
Politisk entreprenørisme og
stedsånd 46
Anders Hougaard

At opleve i naturen 52
Julie Linke Bank

Nordjyllands planlagte
vildskab 54
Lulu Salto Stephensen

Kunst i skoven - samtale med Anna Holmberg 56
Ny Agenda 3 57
DL Nyt 58
Årsindeks 60

Mere end #baredanmark

Sundheds- og klimahensyn vil påvirke, hvordan vi rejser i fremtiden, ligesom vores ændrede syn på naturen vil kræve nye strategier for, hvordan vi både bevarer naturen og åbner landskabet op for nye brugere. For vi gjorde det anderledes i år – såvel *Landskabs* redaktionsudvalg som flertallet af danskere. Vi valgte at rejse i Danmark i stedet for i udlandet. Redaktionsudvalget skulle have været på biltur til de omdannede råstoflandskaber i Sydøst-Tyskland. I stedet tog vi bussen rundt i Jylland. 66% af danskerne holdt i sommer deres ferie i Danmark, i 2019 var det 20%. Ifølge VisitDenmark blev udendørs oplevelser og aktiviteter prioriteret højere end storbys- og indendørsaktiviteter. Danskerne ville i højere grad end tidligere tæt på naturen og være sammen i skoven, på stranden og ved kysterne.

Mange natursteder af høj herlighedsværdi ligger i Danmarks yderområder. Med udgangspunkt i de stedsspecifikke potentialer har man igennem de senere år gennemført projekter, der har skabt bedre adgang til en række steder og øget kendskabet til kulturhistorien og naturgrundlaget. Uformningen af skæringspunkterne mellem naturen og os, 'civilisationen', er centrale for, hvordan vi møder naturen og forstår og oplever stederne. *Landskab* rapporterer i dette nummer fra 13 steder i det jyske landskab, i et spænd fra nationalpark til skulpturpark, fra højmose til solnedgangsplads. Vi spørger til, hvordan vi kan værne om værdierne i en sårbar natur, samtidig som vi øger presset og giver flere adgang for at øge livskvalitet og fremme turisme. Og hvad vil det på sigt betyde, at der opføres og anlægges kommercielle 'naturattraktioner', der bogstaveligt overskygger andre dele af landskabet og kun er for dem, der har råd?

Naturen er blevet *big business*. Der er langt fra Naturstyrelsens røde træporte til Vejle Kommunes udsigtspunkt, der er på vej i Nørreskoven. En del af Tirpitz Museums store succes må tilskrives det grundlæggende vellykkede greb, at BIG har fusioneret krigslandskab, klithede og rumforløb og gjort summen større end enkeltdelene. Men kan krydsningen af natur og attraktion risikere at slå benene væk under naturgrundlaget og de bysamfund, der lever af selv samme? Hvilken konsekvens vil det for eksempel få på sigt, hvis miljøministeren, i stedet for at beskytte den yderste klitrække ved Fanø Bad, dispenserer for naturbeskyttelseslovens bestemmelser om klifredning og giver kommunen lov at bygge Lycium, BIG's port til Vadehavet?

Anders Hougaard kalder det for 'politisk entreprenørisme' når tidstypiske livstilsrammer og infrastruktur lægges dominerende ned over natur- og kulturlandskaber, og argumenterer for, at oplevelsen af stedsånd i højere grad bør ligge til grund for uformningen af nye skæringspunkter mellem os og naturen. *To be continued ...*

Mange tak til Statens Kunstfond og DL for støtte til turen til hovedlandet.

Christina Capetillo

More than #justdenmark

Health and climate concerns will affect how we travel in the future, just as our altered view of nature will call for new strategies for how we can both preserve nature and open the landscape up to new users. 2020 was a year when we all did things differently – the editorial team of *Landskab* as well as most people in Denmark. We chose to travel in Denmark instead of going abroad. The editorial team had planned a road trip to south-eastern Germany. Instead, we toured Jutland by bus. In 2020, 66% of the Danish population spent their summer holidays in Denmark, compared to 19% in 2019.

Many natural sites with a high amenity value are located in Denmark's marginal and rural areas. In recent years, projects drawing on site-specific potentials have improved public access and enhanced awareness of cultural history and natural resources. The way we design the intersections between nature and ourselves is crucial for how we encounter nature and perceive places. This issue of *Landskab* reports from 13 sites in Jutland, ranging from a national park to a sculpture park, from a raised bog to a sunset viewing spot. We discuss how we can preserve vulnerable natural values while increasing the pressure and expanding access in order to improve quality of life and promote tourism. And we debate the likely long-term impact of establishing commercial 'natural attractions' that literally overshadow other parts of the landscape and are only available to those who can afford the price of admission.

Nature has become big business. It is a long way from the Danish Nature Agency's red wooden gates in the historical nature parks to Vejle Municipality's scenic viewpoint in the Nørreskoven wood. And the huge success of the Tirpitz museum must be attributed in part to BIG's highly accomplished fusion of war-time landscape, dune heath and spatial sequences, which has resulted in a solution that is more than the sum of its constituent parts. But does the combination of nature and attraction risk overwhelming the natural resources and the local communities that depend on it for a living? What will be the long-term consequences, for example, if the Minister for the Environment, rather than protecting the coastal dunes at the Fanø Bad beach resort decides to provide dispensation and allow the municipality to build Lycium, BIG's gateway to the Wadden Sea?

Anders Hougaard calls it *political entrepreneurship* when 'contemporary lifestyle conditions and infrastructure come to dominate natural and cultural landscapes', arguing that the spirit of place should be given more weight in the design of new intersections between humanity and nature. To be continued ...

Our warm thanks to the Danish Arts Foundation and the Association of Danish Landscape Architects for supporting our tour of the Danish mainland.

Christina Capetillo